

Sylwia Żłobińska, Marcin Kozak

Nowoczesna technologia – szansa czy zagrożenie dla ochrony dziedzictwa narodowego

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 3 (22), 129-135

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sylwia Żłobińska

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: sylwia_zlobinsk@vp.pl

Marcin Kozak

Koło Naukowe Socjologów
Instytut Socjologii
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Opiekun: dr Agata Zygmunt
e-mail: mkozak_92@o2.pl

Nowoczesna technologia – szansa czy zagrożenie dla ochrony dziedzictwa narodowego

Abstrakt: Trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa bez zaawansowanych technologii. Masowy dostęp do telewizji czy Internetu otwiera przed nami wiele możliwości. Żyjemy w społeczeństwie informacyjnym, które cechuje łatwy dostęp do wiedzy i wiele udogodnień towarzyszących codziennym czynnościom. Ważne jest, aby umiejętnie wykorzystywać możliwości, jakie dają nam nowoczesne technologie. Ma to istotne znaczenie w odniesieniu do edukacji, polskiego dziedzictwa narodowego i szeroko pojętej kultury. Coraz częściej możemy zwiedzać jakieś miejsce czy uczestniczyć w życiu kulturalnym bez wychodzenia z domu. Niniejszy artykuł stanowi analizę wpływu nowoczesnych technologii na formy ochrony i upowszechniania dziedzictwa narodowego. Przedstawiono w nim teorię modernizacji, która opisuje etapy rozwoju społeczeństwa, by pokazać, że pomimo masowego rozwoju technologii nie każdy ma taką samą możliwość skorzystania z nich. Internet bez wątpienia jest bardzo pożytecznym narzędziem, jednak należy pamiętać o zachowaniu ostrożności w korzystaniu z jego zasobów.

Słowa kluczowe: Dziedzictwo narodowe. Internet. Modernizacja. Społeczeństwo informacyjne

XXI wiek charakteryzuje się szybkim rozwojem techniki. Jednym z jej przejawów jest ekspansja kultury wizualnej i masowej oraz rozwój technik informatycznych i telekomunikacyjnych. Powszechność techniki cyfrowej umożliwia przekład słów na dźwięki oraz dźwięków na obrazy. Prowadzi to do postrzegania kultury jako zbioru poszczególnych elementów, nie zaś spójnego systemu [5, s. 208].

Dla rozwoju techniki konieczna jest *m o d e r n i z a c j a*. Najwcześniejsze badania dotyczące modernizacji prowadzono w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX w. Efektem długoletnich analiz tego zjawiska jest wyodrębnienie czterech sposobów jego rozumienia:

- modernizacja jako unowocześnienie, inaczej udoskonalenie; w tej definicji podkreśla się upowszechnianie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych;
- modernizacja jako proces zmian prowadzących do unowocześnienia form organizacji różnych aspektów życia społeczeństw;
- teoria modernizacji jako jeden z elementów marksistowskiej teorii rozwoju, jako teoria procesu jednokierunkowego przenoszenia i wielostronnego przenikania wzorów kulturowych z jednych społeczeństw do innych;
- modernizacja jako ciąg zmian społeczeństwa tradycyjnego, które prowadzą do przeobrażeń w społeczeństwo nowoczesne [5, s. 31–33].

Badacze zajmujący się zjawiskiem modernizacji podkreślają, że w jej rozumieniu warto przesunąć akcenty z makro- do mikroskali. Chodzi o rozpatrywanie unowocześnień nie tylko dotyczących państwa czy narodu, ale też tych obejmujących swym zasięgiem jedynie społeczności lokalne. Określa się je mianem mikrostruktur społecznych.

Z modernizacją związane jest też zjawisko rewolucji informatycznej. Dotyczy ono zastosowania komputerów i nowych mediów w życiu jednostek [5, s. 34–39].

Ostatnią cechą modernizacji społeczeństw, którą warto podkreślić, jest zróżnicowanie. Różnice występują na wielu płaszczyznach i prowadzą do powstania nowych jakościowo, nowoczesnych i zmodernizowanych form organizacji. Wyróżnia się następujące etapy procesu modernizacji:

- społeczeństwo tradycyjne (przedprzemysłowe);
- społeczeństwo połowicznie zmodernizowane;
- społeczeństwo nowoczesne (przemysłowe);
- społeczeństwo postnowoczesne (poprzemysłowe), przy czym coraz rzadziej używa się określenia „społeczeństwo poprzemysłowe”, zastępując je terminem: „społeczeństwo informacyjne”¹ [5, s. 36].

¹ O społeczeństwie informacyjnym szerzej pisały też: Łucja Kaprańska [3] i Ewa Jadwiga Kurkowska [6].

Twórcą terminu społeczeństwo informacyjne jest japoński socjolog Tadao Umesao, który po raz pierwszy użył go w 1963 r. w swoim artykule o ewolucyjnej teorii społeczeństwa opartego na przemysłach informacyjnych. Pojęcie to spopularyzował japoński teoretyk mediów Kenichi Koyama, a w latach siedemdziesiątych XX w. zyskało ono wymiar polityczny. Od tego czasu obserwuje się szybki rozwój społeczeństwa informacyjnego, prowadzone są studia i analizy dotyczące jego powstania, rozwoju i przyszłości. Do Europy koncepcja społeczeństwa informacyjnego dotarła w 1978 r. W latach osiemdziesiątych XX w. przyjęła się powszechnie w Stanach Zjednoczonych. W latach dziewięćdziesiątych stała się przedmiotem szczególnego zainteresowania Unii Europejskiej.

Za początek tworzenia się społeczeństwa informacyjnego w Europie przyjmuje się rok 1994, kiedy Komisja Europejska opublikowała raport *Europa i globalne społeczeństwo informacyjne*, opracowany przez unijnego komisarza Martina Bangemanna. Raport ten stał się podstawowym dokumentem politycznym określającym perspektywy rozwoju społeczeństwa informacyjnego w państwach Unii Europejskiej. Przedstawione w nim zostały inicjatywy, które miały na celu rozwój nowoczesnych technik informacyjnych. Obejmowały one następujące zagadnienia: telepraca, szkolenia na odległość, sieci łączące uczelnie i jednostki badawcze, usługi teleinformatyczne dla małych przedsiębiorstw, zarządzanie ruchem drogowym, kontrola ruchu powietrznego, sieci na użytek sektora zdrowia, komputeryzacja sektora zamówień publicznych [2; 8].

Wśród wielu definicji społeczeństwa informacyjnego warta przytoczenia wydaje się definicja Tomasza Gobana-Klasa, który ukazuje je „nie tyle jako społeczeństwo z komputerem i internetem w każdym domu, co przygotowane do odbioru informacji, umiejące selekcjonować i wykorzystywać informacje z różnych źródeł” [1, s. 14].

Podsumowując, żyjemy w świecie dynamicznych przeobrażeń, gdzie kompetencje informatyczne i informacyjne są szczególnie ważne. Posiadana wiedza musi być ciągle na nowo zdobywana, uzupełniana i modyfikowana przez całe życie. Nowe technologie ułatwiają jej samodzielne zdobywanie i przetwarzanie. Internet pozwala na natychmiastowy dostęp do niej. Jest on wykorzystywany jako źródło wiedzy oraz narzędzie zdalnego kształcenia.

Każde społeczeństwo w drodze rozwoju wykształca sobie właściwy zbiór przedmiotów, dóbr, tradycji, wartości historycznych, religijnych, obyczajowych, naukowych i wielu innych elementów, których nie sposób tu wyliczyć. Zasób ten nazywamy dziedzictwem kulturowym.

Obejmuje on przedmioty materialne (np. książki, dzieła sztuki), niematerialne (zachowania, zwyczaje, język) oraz dziedzictwo naturalne (flora i fauna danego terenu). Tworzenie i gromadzenie zasobów dziedzictwa narodowego wpływa znacząco na rozwój kultury i poczucie tożsamości narodowej/lokalnej.

Jak możemy dbać o pielęgnowanie i ochronę polskiego dziedzictwa narodowego? Jak wykorzystać do tego celu dostępną wiedzę i możliwości technologiczne?

W sferze ochrony kultury intelektualnej: pojawił się termin *e - e d u - k a c j a*, określający „wykorzystanie nowoczesnej technologii multimedialnej i Internetu w celu poprawy jakości uczenia się poprzez ułatwienie dostępu do istniejących zasobów i usług oraz przez ułatwienie wymiany i współpracy na odległość” [1]. Odniesie to można do ochrony dziedzictwa intelektualnego społeczeństwa i jednostki. Wiedza staje się łatwiej dostępna, metody jej zdobywania są dostosowane do trybu życia współczesnego człowieka.

W dziedzinie ochrony dorobku literackiego i kultury słowa pisanego: w społeczeństwie cyfrowym biblioteki na masową skalę wdrażają proces digitalizacji² jako formę ochrony dziedzictwa utraconego na piśmie. Pomoc w wyszukiwaniu informacji w sieci stanowią biblioteki cyfrowe, m.in. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona.

W kwestii ochrony tradycji i zwyczajów jednostek: prężnie działają portale i serwisy społecznościowe, filmowe i inne, pozwalające tworzyć swoiste wspólnoty osób o podobnych zainteresowaniach czy umiejętnościach. Na podstawie wyników badań Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczących wykorzystania Internetu w sprawach prywatnych, wyodrębniono następujące obszary kultury:

- gry komputerowe;
- pobieranie plików z gramami, muzyką i filmami;
- czytanie online;
- pobieranie gazet i czasopism;
- słuchanie radia i oglądanie telewizji przez Internet.

W ramach ochrony kultury czytelniczej: popularnym zjawiskiem jest wydawanie czasopism w wersji online, obok formy tradycyjnej. Czytelnicy mają do wyboru różnorodne kanały dostępu do informacji. Powszechne są czytelnie internetowe, blogi, dostęp online do katalogów bibliotecznych.

W odniesieniu do ochrony artystycznej kultury materialnej: Internet może być traktowany jako miejsce udostępniania sztuki – poprzez

² Zjawisko digitalizacji opisał szczegółowo Aleksander Trembowiecki [9, s. 15–30].

wirtualne wycieczki po muzeach, możliwość obejrzenia zbiorów (np. w Muzeum Historycznym w Gdańsku, Muzeum Narodowym w Warszawie, Luwrze, Muzeach Watykańskich). Internet również może być traktowany jako miejsce udostępniania kultury – poprzez dostęp do repertuarów kin, teatrów, imprez kulturalnych, możliwość kupna biletów.

W zakresie polepszania standardu życia, rozwoju społecznego i udogodnień w codziennych czynnościach Internet staje się powszechnie dostępnym kanałem świadczenia usług. Z wykorzystaniem technologii informacyjnej i telekomunikacyjnej powstała grupa tzw. e-usług. Warto tu wymienić e-bankowość, e-handel, e-zdrowie. Szczegółowy opis wymienionych zjawisk znajduje się w publikacji *E-usługi a społeczeństwo informacyjne* [1, s. 9–113].

Jak widać w powyższym zestawieniu, współczesna technologia daje nam narzędzia, takie jak komputery, Internet, aplikacje na telefon i inne, dzięki którym posiadamy stały dostęp do wiedzy, informacji i wytworów dziedzictwa kultury naszego kraju i regionu. To, czy będziemy je poznawać, chronić i przekazywać następnym pokoleniom, zależy tylko od nas.

Należy pamiętać, że możliwe następstwa partycypacji w kulturze za pośrednictwem nowoczesnych technologii mogą być zarówno pozytywne, jak i negatywne. Z jednej strony obserwujemy powszechniejszy dostęp do dóbr kultury, mamy więcej możliwości aktywnego uczestnictwa w niej. Możemy stawać się współtwórcami dziedzictwa przekazywanego kolejnym pokoleniom. Z drugiej strony istnieje niebezpieczeństwo wykluczenia kulturowego osób, najczęściej starszych, które nie potrafią swobodnie poruszać się w wirtualnym świecie.

Kolejny aspekt to anonimowość. Dzięki niej w wirtualnym świecie możemy się rozwijać, udostępniać swoją twórczość na blogach czy serwisach internetowych, możemy też nawiązywać nowe znajomości, nawet te międzykulturowe, tworzyć więzi. Czy to jednak wystarczy? Nie można zapominać o licznych niebezpieczeństwach, jakie płyną z anonimowości w Internecie – o podszywaniu się pod inne osoby, kradzieży tożsamości, kopiowaniu treści innych użytkowników, braku poszanowania praw autorskich itp. [1, s. 36–41; 7, s. 9–15].

Podsumowanie

W dobie obecnych przemian społecznych, gospodarczych i technologicznych powszechny dostęp do Internetu i urządzeń mobilnych

wpływa na prawie wszystkie aspekty życia ludzkiego. Także na kształt dziedzictwa narodowego, jego rozwój, ochronę i przekazywanie następnym pokoleniom. W artykule wymienione zostały współczesne formy ochrony dorobku państw i społeczeństw z wykorzystaniem możliwości, jakie daje nam nowoczesna technologia. Autorzy wskazują na pozytywną rolę nowych mediów w kwestii ochrony dziedzictwa narodowego. Jednocześnie przestrzegają przed zagrożeniami istniejącymi w dobie powszechności Internetu, informacji, wiedzy.

Światowe dziedzictwo kulturowe jest obecnie bardzo cenione. Szybka ewolucja technologiczna spowodowała potrzebę powołania specjalnych organizacji międzynarodowych, których celem jest cyfrowa ochrona tego dziedzictwa. Do najważniejszych należą: Komisja Europejska, Europejska Komisja Ochrony i Dostępu, Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury. Ich działalność opisana jest szczegółowo w publikacji *Dygitalizacja zbiorów bibliotek polskich* [4, s. 76–111].

Bibliografia

- [1] Dąbrowska A., Janoś-Kresło M., Wódkowski A.: *E-usługi a społeczeństwo informacyjne*. Warszawa 2009.
- [2] Golka M.: *Czym jest społeczeństwo informacyjne?* [online]. [Data dostępu: 31.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/5615/1/19_Marian_Golka_Czym%20jest%20spo%C5%82ecze%C5%84stwo%20informacyjne_253-265.pdf.
- [3] Kaprańska Ł.: *Spółeczeństwo informacyjne – definicje, cechy, aspekty. Wprowadzenie*. W: *Kulturowe aspekty społeczeństwa informacyjnego*. Red. Ł. Kaprańska. Łódź 2011, s. 13–35.
- [4] Kowalska M.: *Dygitalizacja zbiorów bibliotek polskich*. Warszawa 2007.
- [5] Krzysztofek, K., Szczepański, M.S.: *Zrozumieć rozwój : od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych : podręcznik socjologii rozwoju społecznego dla studentów socjologii, nauk politycznych i ekonomii*. Wyd. 2. Katowice 2005.
- [6] Kurkowska E.J.: *Edukacja informacyjna w bibliotekach a rozwój społeczeństwa wiedzy*. Warszawa 2012.
- [7] Meinberg U.: *Wpływ nowych technologii informacyjnych na społeczeństwo i człowieka*. W: *Internet, społeczeństwo informacyjne, kultura*. Red. A. Kiepas, M.S. Szczepański, U. Żydek-Bednarczuk. Tychy 2006, s. 9–15.
- [8] Nowak J.S.: *Spółeczeństwo informacyjne – geneza i definicje* [online]. [Data dostępu: 31.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://silesia>.

org.pl/upload/Nowak_Jerzy_Spoleczenstwo_informacyjne-geneza_i_definicje.pdf.

- [9] Trembowiecki A.: *Digitalizacja zbiorów bibliotecznych. Teoria i praktyka*. Warszawa 2006.
- [10] Zeler B.: *Literatura i tożsamość narodowa w dobie Internetu*. W: *Internet, społeczeństwo informacyjne, kultura*. Red. A. Kiepas, M.S. Szczepański, U. Żydek-Bednarczuk. Tychy 2006, s. 119–124.

Sylwia Żłobińska

The Institute of Library Science and Scientific Information
University of Silesia in Katowice
e-mail: sylwia_zlobinsk@vp.pl

Marcin Kozak

Sociology Student Research Group
The Institute of Sociology
University of Silesia in Katowice
Supervisor: dr Agata Zygmunt
e-mail: mkozak_92@o2.pl

Modern Technology – an Opportunity or a Threat to the Protection of National Heritage

Abstract: It is hard to imagine how a modern society can function without in technology. Greater access to television and the internet open up many opportunities for us. We live in a society of information, which is characterised by the availability of knowledge and devices designed to make our daily lives easier. It is important to use wisely the opportunities that technology offers us. This is important in relation to education, Polish national heritage and broader culture. Often we can visit a specific place or participate in cultural life without even leaving our own home. This article is an analysis of the impact of modern technology how it helps us to protect and promote our national heritage. A description of the problem should begin with a presentation of the theory of modernization, which describes the stages of development of society, in order to show that despite the massive developments of technology, not everyone has the same opportunity to take advantage of its benefits. The internet undoubtedly brings a lot of good, but we have to be prudent in using the resources it offers.

Keywords: Information society. Internet. Modernization. National heritage